List 46. **NOVICE** Tečaj XXXII.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold, za pol leta 2. gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 18. novembra 1874.

Obseg: Odprto pismo gosp. Kremanu, nadinšpektorju v deželni komisiji za uravnavo zemljiškega davka na Kranjskem. — Rusko olje najbolje sredstvo, usnje postane mehko in trpežno. — O drenaži. (Dalje.) — Sprehod po političnem polji. — Še nekaj na korist naši mili slovenščini. — Iz sodnijskega življenja. (Dalje.) — Iz deželnih zborov. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Odprto pismo

gospodu Kremanu, nadinšpektorju v deželni komisiji za uravnavo zemljiškega davka na Kranjskem.

Od več krajev se sliši, kako Vi dohodke naših zemljišč radi vintate na visoko, celó deželni zbor je pretekli mesec, kakor smo v „Novicah“ brali, strah razodeval, da ne bi prišli z našimi gruntnimi davki, ki jih že zdaj prenašati ne moremo, iz dežja pod kap. Vi, gosp. Kreman, kakor slišimo, vidite povsod obilnost pridelkov, in kako veliko potem zemljišča nesó kmetu.

Ker zavoljo velikih kupov zelja, ki ste jih to jesen videli na Ljubljanskem trgu na prodaj, gotovo mislite, da mora letos samo z zeljem kmet obogateti, zato pišemo Vam to pismo, da Vam pokažemo, kako silno se motite, ko iz obilnega pridelka sodite na obilen dobiček.

Res je letos zelja v okolici Ljubljanski na kupe; pridelek je, hvala Bogu, obilen, ko bi obilni pridelek bil tudi kaj vreden, — ko bi, na priliko, za 100 glav skupil kakih 5 gold. Če pa ste šli na trg v Ljubljani in ste prašali po letošnji ceni zelja, zvedeli ste, da najlepših glav dobilo se je lahko 100 za 1 gold.; pa kaj še: tudi po 70 kr., še celó po 50 krajc. dobilo se ga je lahko cele koše.

Zdaj pa, gospod inšpektor, računajte stroške, ki jih kmetje imamo s zelnikom, predno glave režemo z njega.

Pokažemo Vam blizo mesta zelnik 38 sežnjev dolg, 12 pa širok; to znaša 456 kvadratnih sežnjev. Pridelalo na njem se je — mislimo, da se nismo veliko všteli — 7296 glav, od katerih pa se je le 6566 prodalo po 1 krajc., ostalih 730 ni bilo za drugo, kakor le za živinsko pičo in katerih vrednost s štorovi na zelniku ostalimi računamo prav visoko na 3 gold.

Če te 3 gold. prištejemo onim 65 gold. 66 krajc., ki so se skupili za prodanih 6566 dobrih glav, znaša po takem ves dohodek od imenovanega zelnika 68 gold. 66 kr.

Zdaj pa, gosp. Kreman, pogledite stroške tega zelnika:

za 7296 sadik (flanc) po 16 na kvadratni seženj — 100 sadik po 5 kr.	3 gld. 65 kr.
20 voz gnoja (da nobena njiva ne potrebuje toliko gnoja kakor zelnik, to gotovo veste), nakladanje in razkladanje in raztrošanje po zelniku .	35 gld. — kr.
za oranje in vse drugo pripravljanje zelnika	3 „ — „
za sajenje 7296 sadik, 3 delavcem po 60 krajc.	1 „ 80 „
za enkratno okopavanje, polivanje in osipavanje, 6 delavcem po 60 kr. .	3 „ 60 „
za rezanje glav in spravljanje z zelnika, 2 delavcema po 60 krajc. . .	1 „ 20 „
za vožnino na trg v mesto blizo Ljubljane (1000 glav za 1 gold.) . . .	10 „ 35 „
za davek z dotičnimi prikladami in drugimi davščinami	8 „ — „
po takem skupni stroški	66 gld. 60 kr.
Če ta gotovo ne prenapeti znesek stroškov odštejete od gori navedenega dohodka, ostaneta gospodarju cela .	2 „ 6 „

Ali bi si ne bil več prislužil, ko bi bil ta čas, ki ga je potrosil za obdelovanje zelnika, šel na cesto kamnje tleči?

To je ves njegov dobiček za veliko delo, veliki trud, če se mu je posrečilo, da je glave prodal po krajcarji.

Če jih je pa moral dati 100 po 70 krajc., ima 18 gold. zgube, tedaj gotove škode za ves svoj trud.

No, gospod Kreman, taki so dohodki kmetovalčevi, če je letina dobra; če pa je letina slaba in on pridela malo ali nič, mora davek celó od revščine plačevati.

To, prosimo, naj resno pomisli vsak, kdor sedi v komisiji, katera nam za prihodnost prenareja zemljiške naše davke! Krivica ni pravica!

Trije kmetje blizo Ljubljane.

O drenaži.

Spisal Fr. Kuralt.

I. Upliv zraka, toplote in vode na rast rastlinsko.

(Dalje.)

Da tudi toplota je razvitku rastlinskemu neobhodno potrebna, učé nas vsakdanje skušnje. O toplih dnevih in v toplih krajih rastline mnogo hitreje rastejo, ako imajo tudi druge ugodne pogoje, k rasti potrebne.

Pozimi njih rast celó popolnoma zaostane. Toplota pa ni samo odvisna od solnčnih žarkov in njenih padov na zemljo, ampak odvisna je celó od zemlje same in njene sestave. Rahla peščena zemlja je mnogo toplejši kakor pa težka, ilovčasta in močvirna zemlja. Taka zemlja se le počasi ogreva, segretega zraka ne spušča v-se, ter ostane bolj hladna, in tako zabranjuje hitri razvitek rastlin. Pa tudi rastline same so celó različne gledé toplote zemlje, zato ene ljubijo bolj toplo, druge bolj hladno zemljo. Spoznavati mora zatoraj poljedelec zemljo in njeno toploto, da bode tudi tej primerne rastline sejal. Toplota zemlje odvisna je pa tudi od njene vlažnosti. Kakor se rastline razlikujejo gledé toplote, tako se tudi razlikujejo gledé vlažnosti, katera se v zemlji nahaja.

Voda je neobhodno potrebna rastlinski rasti. Le v vodi pomešano in raztopljeno rastlinsko hrano more rastlina v podobi rastlinskega soka po nježnih koreninah v-se srkati, ter razvijati posamesne organe. Voda v zemlji je pa le takrat vspešna, ako se je nahaja le toliko, kolikor je primerno je rastlinam, katere se na onem zemljišču nahajajo. Vodnim rastlinam je voda tako rekoč njih zemlja in zrak, tudi mužne rastline potrebujejo toliko vode, da pokriva njih korenine. Ali vse drugače so rastline, katere imenujemo zemeljske, ki jih kot poljedelci sejemo in prideljujemo. One potrebujejo zraka, primerne toplote zemlje, njene hrane, in le primerne mokrote.

Videli smo, kako neobhodno potreben je zrak, kako potrebna tudi primerna toplota poljskim rastlinam. Zrak pa le onda more vspešno delovati na rastlinske korenine in razkrojitev rastlinske hrane, ako more v zemljo in mu ni zaprta pot vsled preobilne vode v zemlji. Ravno tako rastline le vsled primerne mokrote morejo dobivati tudi primerno toploto. Da se pa to ravnovažje more vzdržavati, treba je, da se premokri zemlji odpelje voda, ter se s tem polajša vhod zraku in povikša zemeljska toplota. O tem učí nas drenaža ali odpeljavanje vode po cevkah iz močvirnih krajev.

II. Kako se spoznava mokrota zemlje.

Navadno spozna vsak gospodar že po pridelkih svojo zemljo, ter ali je mokra ali pa suha.

Težje vendar spoznavati je zemljo pri kupovanju zemljišč, osobito pa o suhem polletnem času. V takem slučaju treba je gledati samo na rastline, katere na onem zemljišču rastejo. Posebno plevelske rastline so one, katere najbolj mokro zemljo ljubijo, kakor na pr. pirnica (triticum repens), zlatica (ranunculus), meta (mentha), rapulja (bromus secalinus), šopulja (agrostis spica venti), gosja trava (potentilla anserina), osat (cuicus arvensis) itd. Še lagleje se spoznava močvirnost zemlje, ako se na več krajih skopljejo jame po dva čevlja globoke. Hitro se začne v teh jamah nabirati voda, in pri nekoliko vlažnem vremenu popolnoma jame napolni. Primirjaje vodo v jamah z vremenom lahko se sklepa na večo ali manjšo močvirnost v zemlji. Mokra zemlja je navadno bolj črne barve, človeške in živinske stopine se v nji poznajo, žita v taki zemlji postanejo rumena in lahko polegajo, sploh rastline v taki zemlji le počas rastejo in slabo napredujejo. (Dal. prih.)

Obrtnijske stvari.

Rusko olje najbolje sredstvo, da usnje postane mehko in trpežno.

Ker se usnja veliko rabi za obuvala človeška, pa tudi za konjsko opravo in druge reči, usnje zmirom dražje postaja, zato se je jelo misliti, kako obdelati ga, da ostane volno in mehko pa dolgo časa trpežno.

Ribja mast se hvali, da ima imenovano moč, če se ž njo usnje večkrat maže; al skušnje so učile, da to ni tako, kakor se je mislilo; tudi ribja mast zoperno diši, in zato se le malo rabi za čevlje, škornice itd.

Po mnogovrstnih skušnjah je obveljalo narediti tako imenovano Rusko olje za usnje (Russisches Lederöl), katero nobene rečenih napak nima, ki jih ima ribja mast, ampak še celó lepo diší, pa tudi usnje tako volno in mehko naredí, da si ne moremo boljega sredstva za trpežnost usnja želeti.

Kakor goba popiva usnje to olje, da močno vribati ga še celó treba ni. Škornice s tem oljem namazane ne puščajo vode skozi, vendar pa luknjic usnju tako ne zapró, da bi se noga ne mogla potiti. Kdor tedaj želí v mokrem vremenu suhe noge imeti, naj si škornjice namaže s tem oljem.

Vse to veljá tudi o koristi Ruskega olja za konjsko opravo, to je, za jermena, vajeti, komate itd. Naj ga gospodarji le poskusijo, in prepričali se bodo, da je res tako.

Dobiva se to olje pri Janezu Gronar-ju, fabrikantu tega olja, na Dunaju (Kohlmarkt Nr. 5) steklenice po 60 kr., 1 gold. in 80 kr. pa tudi v plehastih posodah po 5 in 10 funtov.

Tako Rusko olje priporoča „Kärnt. Blatt", komur zaupamo, da je po gotovih skušnjah resnico govoril. Poskusimo!

To olje se bode tudi v Ljubljani dobivalo v štacuni gosp. Lasnika pred mostom.

Politične stvari.

Sprehod po političnem polju.

Izmed gorá 9. nov. □

Državni položaj se od časa, kar sem vam zadnjič pisal, ni dosti spremenil. Liberalna stranka je vpešala; nad samimi zmagami je prišla tako na kant, kakor nekdanji kralj Pyrrhus; gledati mora, kako se jej poprej nepoznane moči v obraz smejejo; pa ne more se geniti. So sicer še elementi, ki naprej gonijo tako zvani „Fortschrittsklub", a godí se jim, kakor divjemu lovcu v znani Bürgerjevi baladi: „obnebje je mahoma zatemnelo, psi se ne morejo več ganiti, in lovec tudi ne." Kako je to resnica, pokazalo je glasovanje o volitvi delegacij iz cele hiše poslanske, namesto iz posamesnih dežel. Moravski slovanofag in „Vorreiter" liberalcev Fux ostal je v veliki manjšini. Znano je, da je cesar poljske ude delegacije zavolj njih patriotizma očitno in demonstrativno pohvalil, in da je bil v najviših krogih le en glas: namreč, ko bi se ta predlog od zbornice sprejel, in bi bili poljski poslanci iz delegacij ovrženi, ne bi bila potrjena ta postava. Oba nasprotna vetrova v viših krogih, namreč dvorski staroavstrijski in ministerski ustavoverski (prusaški), se še vedno borita za zmago; v oficijoznih listih je prevladal zopet ministerski piš, in kaže se, kakor bi se bile prepustile vajeti Auerspergovemu ministerstvu še za nekaj časa; pa kdor jasno vidi, lahko razloči, da je Albrehtizem na površji in da so ministerstvu po njem popolnoma zvezane roke: v konfesijonalnih stvaréh ne smé koraka več naprej; v državopravnih rečéh pa mu je dovoljeno, storiti še zadnje poskušnje za centralizacijo in germanizacijo; pa dela jih le z bornim vspehom, kakor so pokazale manifestacije iz vseh federalističnih deželnih zborov.

Nepričakovano pomoč dobilo je ministerstvo na „mladoslovencih", in poprej že na Rusinih, ki so

se dali preslepiti, da so proti interesu svojih volilcev priskočili umirajočemu centralizmu na pomoč, in se razglasili za „ustavoverce“ in liberalce čiste krvi. Vse upanje tega ministerstva je zidano na te odpadnike, ker si obeta, da bo spravilo sčasom vse stranke v državni zbor. Iz tega namena vstvarilo je ministerstvo v Dalmaciji „Zemljakovce“, v Sloveniji „Narodovce“; laške Tirolce vabi k sebi s tem, da jim pokazuje „Trentino“, in kedar hočejo po njem zagrabiti, ga zopet skrije; Rusinom dela upanje na škodo Poljakov, in čeravno ministerstvo ne obstojí iz ravno najsijajnejših diplomatov, smé se vendar hvaliti, da je doseglo več, ko predniki njegovi, da je razdvojilo Čehe, Slovence in Dalmatince in da jih še zdaj z Rusini in laškimi Tirolci vred z obljubami na-se vleče. To je edini vzrok, da to ministerstvo še sedí na svojih stolèh. Pa vkljub „Narodovcem“, „Zemljakovcem“, „Trentinovcem“ in Rusinom so stoli ministerstvu zeló spodjedeni: teža češke opozicije postaja čedalje bolj nepreneslјiva; tudi se v najviših krogih poljski in tirolski patriotizem vedno bolj cenita; na drugi strani sicer pa je zvezda liberalnega prusjaštva zeló otemnela, in kolikor se tudi ministerstvo vsakega razsajalnega liberalizma ogiblje, vendar svojega liberalnega poroda zatajiti ne more, in tako stojí zdaj med konservativnim zborom in med svojimi liberalnimi prijatelji, in mora sunljeje zdaj od te, zdaj od one straní voljno prenašati, — gotovo nemil položaj! Svoje upanje je stavljalo in še stavlja na razdor med Čehi in Slovenci; pa pri Čehih se mu ni posrečilo, kajti tudi „Mladočehi“ so izrekli, da ne pridejo nikoli v državni zbor. Samo Vošnjak in njegova slepa garda služi ministerstvu z vsemi močmi, kajti dosleden v svoji politični vrtoglavosti se jezi v „Narodu“ nad „Mladočehi“, da nočejo domovine centralistom izdati, kakor bi on rad! Kri bi zavrela v človeku od jeze, če vidi, kako pri nas taki ljudje v politiki veliki zvonec nosijo, ki od politike pravega pojma nimajo. Pa težko, da bi Vošnjakova in Razlagova pomoč ministerstvo in ž njim centralizem po koncu obdržala; če ne kmalu, pa s časom mora pasti. Za sedaj pa se Auerspergovemu ministerstvu pustí še toliko časa, da svojo umetnost v finančnem vprašanju dokaže. Dosti se od tega prizadetja ni nadejati, kajti niti v ministerstvu, niti v zbornici je ni kapacitete, ki bi zamogla to važno stvar povoljno rešiti. Veliko število „Verwaltungsrathov“ v zbornici je porok za to, da se snovalcem delniških družeb ne bo pretrdo na noge stopilo. Konservativni posl. Pflügl jim je to tudi v obraz povedal.

Zaveznik liberalizma, „judovski grabež“, je liberalizem celó po nemških mestih precej diskreditiral, in Dunajski magistrat je moral doživeti, da mu je trdnjava liberalizma, Dunajsko mesto, nezaupnico dala, in da se je precej blamiral s svojim „brezverskim“ pokopališčem. In kar je najbolj smešno, ravno tisti element, na katerega liberalizem so najbolj zidali, jim je nezvest postal: judje niso hoteli brezverskega pokopališča, ampak ogradili so si ga kos in ga posvečili po svoje; za njimi so prišli protestantje, in storili ravno tako; kar se je dovolilo judom in protestantom, se vendar katoličanom ni moglo zabraniti, in tako so tudi ti blagoslovili ostali del pokopališča za svoje mrliče, in z brezverskim pokopališčem ni nič, liberalci so zopet za eno nado goljufani.

Kar se naše federalistične stranke tiče, moramo zadovoljni priznati, da se na bolje obrača. Staročeski princip pasivnega upora pridobiva si vedno več tal. Thurnherr in Oelz, predarelska državna poslanca, sta se že za-nj izrekla.

Hohenwart se v cislajtanskem zboru niti ne prikaže, in med ostalimi federalisti se širi čedalje bolj želja, pokazati zboru hrbet. Pisal sem vam že, in vnovič moram to zatrditi, da je bilo med vso opozicijo postopanje Staročehov najbolj logično in najbolj modro. Čedalje več jih je, ki spoznajo, da so prav ravnali; ko bi jih le kmalo tudi vsi drugi federalisti posnemati hoteli!

Zagotovljam vas, ko bi izstopila vsa opozicija iz zbora, bil bi to velik moraličen udarec ministerstvu in z njim tudi centralistični sistemi! — Ravno včeraj prinesla je „Deutsche Zeitung“ novico, ki jo je izvedela po nekem nenemškem poslancu, da se misli v viših krogih na ministerstvo Hohenwart-Lienbacher. Nočem sedaj že na tako premembo verjeti, dokler je še državni zbor skupaj in ima ministerstvo — da s Stremajerjem govorim — še svojo tretjo — ekonomično — periodo dovršiti; zanima me le, da je „Deutsche Ztg.“, med vsemi listi najbolj prusjaška in slovanožrešna, v tako ozki zvezi z nenemškimi poslanci, da jej vse svoje skrivne misli razodevajo, — posebno če pomislim, da med nenemškimi poslanci ni takih, ki bi bili animozni proti Hohenwartu.

Najbolj važna vest je za nas razpuščenje Kranjske trgovske zbornice! V starem Rimu je bila navada, da, če se je kateri velikan množici zameril, ali na kakoršni bodi način svoj vpliv zgubil, skušal je dobiti povelje čez kako armado, ki je stala v boju s kakim sosednim narodom, in če je ta boj srečno končal, bil je zopet časten in mogočen. Ravno tako se rahabilitirajo pri nas ministri z udarci na nas Slovane. Nas Slovence imajo posebno radi. Banhansu, ministru trgovstva, je šlo v zadnjem času slabo; napadali so ga Dunajski listi, ker se je dal od Ogrov prevariti pri obravnavah colnih tarifov, in očitali so mu popolno nezmožnost za kupčijsko stroko. Da bi se zopet nekoliko rehabilitiral, in svoj nimbus malo popravil, moramo zopet mi ubogi Slovenci trpeti, kajti spoljubilo se je Njegovi ekscelenci, razpustiti našo trgovinsko zbornico iz tega vzroka, ker je večinoma narodna.

Veseliti mora domoljuba, da je Kranjski deželni zbor pred svojim razhodom izrekel še krepak protest proti germanizatornim nameram vlade. Dr. Razlag pa se je pokazal pravega uskoka v pravoverni tabor! On je toraj samo „Oesterreicher“ in nima nič proti germanizaciji! „Kar pa — da govorimo z „Brenceljnovim“ Krišpinom — nikdar, nikoli in nikakor koli braniti ne more, da ostane velik „rodoljub“ v očéh „Narodovcev“.

Nasprotno pa mora človeka veseliti, da se je dr. Zarnik zopet vsaj nekoliko pridružil narodni stranki, kar se je iz nekaterih govorov v deželnem zboru razvidelo. Res čudno bi bilo, ko bi noben Slovenec ne sprevidel, da nas konečno vendar-le ponemčiti nameravajo. Pa dr. Zarnik bi imel tudi sprevideti, da ni dosleden, če se v deželnem zboru zoper vlado vzdigne, med tem pa vendar Vošnjakovo politiko podpira, kajti Vošnjak s svojim „ustavoverstvom“ ravno to sistemo podpira in jači, proti kateri je dr. Zarnik v deželnem zboru ropotal.

Pa zadosti o naših in Avstrijskih homatijah! — Oglejmo se malo po zunanjem svetu. Brali smo že o najnovejšem sijajnem cvetu pruskega liberalizma v Trieru! Policaji in žandarji so namreč hoteli aretirati mašnika, ko je sveto mašo bral, prerili so se skozi ljudí pred altar (nobeden se ni odkril). Ljudstvo hitro zapazi, kam to meri, in tiščalo je vse proti altarju duhovnika branit. Tam je prišlo do boja med žandarji in ljudstvom in tekla je kri pred altarjem, — vse v večo slavo srečne dežele Bismarkanije! Čuje se, da je katoliško ljudstvo na Nemškem zeló razkačeno nad takim gospodstvom. Bavarski kraljevi dvor zmirom bolj očitno kaže svoje

simpatije za katoličane, in zato so liberalni listi dosti predrzni, da Wittelsbache grdo in nesramno napadajo.

Turki nas le preradi spominjajo, da so še na svetu; nič manj ko 17 Črnogorcev so toraj poklali na enem mestu brez vsakega vzroka! Ta slučaj in zadeva kupčijskih zavez z Rumunijo in Srbijo pa sta nam na veselje dokazala, da so Rusija, Avstrija in Nemčija edine o vzhodnem vprašanji, kajti izročile so vse tri vlade enako spomenico Turški vladi, v kateri se potezajo za Srbijo in Rumunijo.

Kedar se človeku slabo godí, zapuščajo ga prijatelji; taka se godí zdaj Turčinu. Mi nimamo vzroka, omilovati ga. Pa ne smemo misliti, da je Turek res že tako slab, kakor se navadno misli. Ravno v poslednjih letih napenjajo vladniki Turški vse moči državne za oboroženje. Tudi se stari dušmaninski fanatizem dobro podkurja. Priskrbeli so si mnogo najboljega orožja; brodovje imajo tudi precej močno. Vojske bojda imajo 800.000 mož, se vé da pravijo nekateri, da le na papirji. K vsemu temu dobili so v poslednjih letih še zvestega zaveznika: perfidni Grki sklenili so s Turki hinavsko prijateljstvo, da bi Bulgare in sploh vso Turčijo podjarmili. Turki, računajo Grki, bodo tako izumrli, potem smo mi gospodarji celega nekdanjega Grškega carstva! — Položaj je zdaj tak, da Srbi in Rumuni sami nič ne opravijo, ko bi se nad Turka vzdignili; na neoboroženo „rajo“ v Turčiji ni dosti šteti. Toraj moramo čakati, kedaj se diplomatom spoljubi, vzhodno vprašanje v pretres vzeti.

Kakor je v starem Rimu Cato vedno ponavljal „ego vero censeo, Carthaginem esse delendam“, tako je postala fiksna ideja nemške, resp. Bismarkove politike, da se mora Francoska popolnoma uničiti. Boje se je še vedno, in vedó, če pride k moči, da postane Nemčiji nevarna, zato se mora poteptati in ugonobiti popolnoma. Že zdaj bi Bismark rad planil po Francoski, pa nima povoda za to. V ta namen se je sklenil s Španjskim prezidentom Serranom, in zbadal je Francosko po njem v znani noti, al Francoska se je modro izognila surovemu napadu Španjskega mogočnika; ta mogočnost pa izvira od Bismarka, drugače bi si ne upal s tako drznostjo s Francosko govoriti. — Da je vse kričanje na Karliste narejeno od Bizmarkovih kreatur in „svinjskih pastirjev“, to že davno vsak samostojno misleči politikovalec vé. — Ker Bismark hoče, da bi Serrano zmagal, mora vse, kar iz njegove sklede jé, v svet trobiti o grozovitnostih, ki jih doprinašajo Karlisti, in namalati jih črne ko hudiče, republikance pa bele in čiste ko angelje. Mi kot Slovani bi morali s Karlisti simpatizirati, ko bi pri nas rodoljubje in pamet prevagovala; zakaj zmaga Serranova je zmaga Bismarkova, prijeti hoče Francosko od dveh strani, od nemške in Španjske, in če Francosko popolnoma uniči, ali se moremo mi potem dosti geniti?

Angleška se nič kaj dobro ne počuti, ker je preveč izolirana; zato ostentativno kaže prijateljstvo Nemčiji, in skuša po vsi moči stopiti v zvezo z njo. V tem smislu je izišlo v Londonu že par brošur; Angleški časniki hvalijo Bismarkovo početje proti katoliški cerkvi itd. Ob enem pa se množi nezaupnost proti Rusiji, in ravnokar so poslali v Carigrad poslanca, ki je znan po svojem sovraštvu do Rusije. Ni dvombe, da bi Angleži radi razdrli Prusko rusko prijateljstvo in zvezali se z Nemčijo proti Rusom. Da se to enkrat utegne zgoditi, se mi več ko verjetno zdi; za sedaj pa, dokler še stara dva cesarja živita, se bo to težko izvršilo; tudi se Prusiji Ruska zveza trdnejša zdi, nego bi bila Angleška, saj ni več neznano, da Angleška moč pojema.

Pri volitvah v severni Ameriki so demokrati, to je federalisti, sijajno zmagali. Republikancem po šabloni, to je centralističnim širokoustnežem se povsod tla majó pod nogami.

Na Španjskem bojišči se stvari niso dosti spremenile. Pruski listi in njih privrženci v Avstriji sicer Karliste vsak dan posekajo — na papirji, in ko bi bila vsaka Serranova zmaga resnična, ki so jo ti listi že poročali, bi že davno nobenega Karlista v Španiji ne bilo; a poroča se nasprotno, da se kraljeva vojska prav dobro počuti, da je polna poguma in nade.

Slovstvene stvari.

Še nekaj na korist naši mili slovenščini.

„Vseučilišče Vaše hočemo smatrati kot zvezdo, ki je tudi nam Slovencem vzešla na našem národnem nebu.“

Te krasne besede v Matice slovenske pozdravu hrvatskemu vseučilišču so pisavca teh vrstic močno razveselile posebno zato, ker mu je iz njih prisijalo nekoliko upanja, da bi utegnili povrniti se na ono prvo, a tudi pravo pot, katero smo bili nastopili o preporodu našega slovstva, ko smo namreč v prvi vrsti naše južne brate za zgled jemali, po tem vzoru si jezik likali in bogatili. Kajti komu bi bilo neznano, da je pozneje številna stranka med našimi pisatelji krenila v drugo mer, ter popustivši vsegdar pravo načelo: „Čistimo jezik, vendar tako, da se bodemo, čisteč ga, hrvatsko-srbskemu primikali, a ne od njega odmikali“, vzela si staroslovenščino za prvo, če ne edino zvezdo voditeljico? Tukaj je izhodišče poprej neznanemu jotovanju, jeganju, jejekanju, jajekanju i. pr.

Nikdo razumen ne zameta staroslovenščine; ali ona nam bodi samo razsodnica, djal bi, v tistih prepornih slučajih, kjer nam se zdanja slovenščina razlikuje od hrvaščine ter nastane vprašanje, katero je bolje, slovanskemu geniju priličnejše. A nikakor ne tako, da bi tudi ondi, kjer se na veliko nam radost s hrvaščino že skladamo, hoteli brezozirno redresirati jezik po staroslovenskem kraji (ne samo gramatikalno nego i leksikalno) ter povsod tirati stvar do skrajne konsekvencije, — ne pomislivši, da jezik je zgodovinski proizvod, da polagoma raste in se izpreminja, kakor vsakovrstne okolnosti nanašajo in sosebno tudi, kakor mnogoteri oziri na večjo primernost, blagoglasnost in razumljivost svetujejo. Prav v jezikovem razvoji namreč ima stališče oportunstva svojo pravico. Ako tedaj, — da stvar s kakim primerom bolje poočitimo, — na zdanjem slovanskem jugu vemo, da Slovenec po ogromni večini na vprašanje: Jeli sosed prodal tele? affirmative odgovarja: dà, prodal **ga** je, in ne: prodal **je** je, in da mu hrvatsko srbsko narečje v tem popolnoma pritrjuje;*) ni li gola nespamet pisati: prodal **je** je, ali pa: Gledala **ja je** z vso dušo (namreč mati svoja sina, Slov. Mat. letopis za 1873, str. 126); ali pa: Ljudí se je bal, ker je je poznal! Dalje, če brez malega vsi Slovenci s Hrvati vred govoré: Poznam (poznajem) njega i njegove brate, ni li prava budalaščina pisati: poznam jega in jegove brate, samo da bode ena varijacija več!

Mi Slovenci smo premajhen narodič, da bi sami ob sebi dognali kaj posebno slavnega. Niti prej, ko nas

*) Odpri veljaka Vuka rečnik, tam najdeš besedico: je tolmačeno s 1) est 2) eam (= jo), in drugega nič, a besedico: ga 1) eum, 2) id (accus.), in naposled: ih (= jih) eos poleg eorum prav kakor pri nas. Gotovo je tudi v srbskem jeziku izprva bilo tako kakor v staroslovenskem. Ali ker ušesu ni prijetno stikati je je, in ker je ta raba bolj dvoumno, kajti je pomeni lahko: est, id, eos, eas, zato jo je jezik popustil.

je še jačila edinost, omikanci niso gojili te nade; nego milujoč svoj rod, ki je v neomajljivi ogradi vekovitih gorá spaval tisočletno spanje mumije, jeli so ga buditi iz tega žalostnega mrtvila in dremeža ter klicati z maternim glasom: Vstani!

A zdaj, ko že telo Slovenije uboge kaže razstroja ali marazma sled, ko smo bijóč boj národnega obstanka, v katerem je treba zloge ter trikrat zloge, razodeli svetu notranji razdor v nepopisno veselje oklepajočim nas trem narodnim neprijateljem, čemu boljemu se hočemo odzdaj nadjati!

Res, ako mila osoda dopustí, da jugoslovansko drevo kdaj požene svoj cvet in donese lep vlastovit sad, zgodí se to na njega srednjem, krepkejem, od sovražnih sap bolj zaklonjenem deblu hrvatsko srbskem. To je zdaj tem bolj pričakovati, ker so zlasti Hrvatje dobili dva toliko važna znanstvena zavoda, akademijo znanosti namreč, ki že nekaj let sem tako blagotvorno in lepokazno deluje, in pa vseučilišče.

A Slovencu kaže popeti se na stališče jugoslovanstva, osvojiti hrvatski jezik, uživati plodove jugoslovanskega slovstva in kjer in komur bode mogoče, pridružiti se tudi djavno obdelovavcem tega polja — vendar slovenščine domá ne zanemarjati, nego gojiti jo v izomiko in napredovanje svojega naroda ter množiti jo, ne z golimi kroatizmi, kakor so: koji, kolikogod, ovaj i. t. nego slovenski slovnici primerno iz hrvatskega obilja sosebno z nežnejšimi, lepše zlikanimi ali rekel bi gosposkimi izrazi in reki, katerih v njej dostikrat pogrešamo. Namigujem tù na besede, kakor smo nekatere že sprejeli, na pr. opozoriti (ali upozoriti), iznenaditi, odlikovati se, odličen, duhovit, odrešit (entschieden), vzorit, vojevit, jednovit (enovit, einfach) itd.

Tudi znanstveno terminologijo naj bi Slovenci, kolikorkoli je mogoče, zajemali iz hrvatsko-srbskega slovstva, a dobro bi bilo in jugoslovanska vzajemnost svetuje, da se tudi Hrvatje v svoji terminologiji ogibljejo izrazov, katerih Slovenec ne more razumeti.

(Konec prihodnjič.)

Zabavno berilo.

Iz sodnijskega življenja.

Po spominu skušenega starega pravnika.

Spisuje Jakob Aléšovec.

II.

Poštarica na Prelazu.

(Dalje.)

Na to se podam k ekspeditorju, čegar osebnost se mi je že na prvi pogled pristudila. Bil je ta človek precej čokaste postave, divje brade in jako plašnih očí; govoril je prav prusko-nemško narečje. Če se ima po vnanjem sklepati na notranjost, je ta človek jako hudobnega srca in črnega značaja. Tudi njega jamem izpraševati blizo enako, kakor poštarico. A on mi na kratko odgovarja, da, kar vé, je povedal že prvikrat. O poštarici in njenih rodovinskih razmerah neče celó nič vedeti, češ, da se ni brigal nikdar za-nje; da Dora ni bila poštarice hči, to mu je — pravi — čisto novo. Na moje vprašanje: ali vé, da je šlo pred kratkim neko pismo iz Ruskega do naše sodnije, — mi odgovorí, da tega ne more vedeti, ker ne odpira zapečatenih paketov, ki gredo do posamesnih pošt. Druzega od njega ni zvedeti, ker odgovarja čisto na kratko, večidel pa se dela popolnoma nevednega.

Po vsem tem sem prišel do prepričanja, da imam tù prava hudodelnika v pesteh, pa tudi, da jima brez dokazov ne morem do kože. Dejanskega dokaza pa ni bilo ne enega, vse le sum. Odpeljem se tedaj zopet ukazavši žandarjem, da imajo vedno ostro paziti na vse, kar se v hiši prigodí, ker zapreti ju si nisem upal brez druzega povoda, ko mojega prepričanja, da sta kriva. Sporočim toraj vse natanko viši sodniji ter pristavim tudi svoje misli in kombinacije sporočilu.

Že čez dva dni mi pride povelje, da imam oba potegniti v preiskalni zapor. To se zgodi še isti dan, ob enem vso hišo in vse shrambe preiščemo, a druzega ni najti, kakor v kupu gnoja na dvorišči že zeló rujav dolg nož, ki je bil — po izpovedbah dekle — prej v kuhinji, iz katere je zginil molo pred umorom Dore.

Preiskava se začne, pa dasiravno izprašujem, pozvedujem, napenjam vse žile zvijače in bistroumnosti, — iz poštarice ni spraviti ničesar, še manj pa iz ekspeditorja, kar bi moglo biti podlaga zatožbi. Nazadnje ni bilo druzega mi storiti, ko nasvetovati viši sodniji, da se izpustita, in ker je viša sodnija po vsem tem prav mojih misli, sem spustil iz zapora oba. Pri odhodu se mi je poštarica prav zaničljivo-ponosno nasmejala in rekla:

„No, gospod sodnik, zarad naju ste se spekli! Dasiravno sem bila dalje časa zaprta, me vendar to ne bolí toliko, kolikor se veselim, da so vam vaši naklepi do naju spodleteli. Zdaj bom pač prosila, da se mi izplača dedšina, kajti zdaj se bom omožila in imam čast tudi vas povabiti na svatbo. Moj ženin, gospod ekspeditor, vas bo že še posebej povabil.“

Jaz moram reči, da se mi ni kmalu kaka človeška oseba tako pristudila, kakor ta ženska. Moje prepričanje, da je kriva, je bilo zdaj popolno; kaki občutki so sprehajali me prepričanega, da ste ta dva človeka morilca, pa pravici zdaj še nedosegljiva, vsak lahko razume, če se misli na moje mesto. Pa kaj mi je bilo storiti druzega, ko čakati, da mi ju kak nepričakovani slučaj ali božja pravičnost zopet v roke dá! Zato denem vsa pisma za zdaj na stran prepričan, da jih bom zopet rabil.

Preiskava se toraj vstavi, poštarici se izplača dedšina in kmalu potem je na Prelazu ženitovanje. — —

Leto preteče. Moje zdravje se je bilo že popolnoma zopet vtrdilo, tako da bi bil že rad premeščen v kak kraj, kjer bi bilo več opraviti, kajti tu mi je bilo življenje že preveč enolično. Razpisanih je bilo mnogo služeb, zato se nekega jutra ravno vsedem, da bi spisal prošnjo, kar stopi zopet žandar Prelup v pisarno in poroča:

„Gospod pravnik! Naznanjam, da se je zgodilo težko telesno poškodovanje. Poštarja iz Prelaza so našli dobro uro od hiše v hosti tako obstreljenega, da so komaj še živega domu prinesli.“

„Ni mogoče!“ pravim jaz in skočim kviško. „Brž po zdravnika, da se podamo gori.“

Ko se peljemo proti Prelazu, meni srce hitreje bíje. Če najdemo poštarja, nekdanjega ekspeditorja, še živega, bo morda v smrtni uri izpovedal se nam in tako prišel morilec Dore pravici v pest, če ni on sam. Voznik goni konje, kar se dá, in tako dospemo v eni uri že na Prelaz.

Ko stopimo v sobo, v kateri je ležal ranjenec na postelji, zakriči ta, kolikor še more, kazaje poštarico:

„Proč ž njo, proč s tem peklenskim h.....! Ne, ne bom umrl prej, dokler ne bom izdal tebe. Misliš, da boš sama živela na svetu še dalje? O ne, greva skup, jaz tako-le, ti pa po vislicah, ti kača pekl.....“

Pri teh besedah se zgrudi ranjenec, ki se je bil jeze nekoliko vzdignil, nazaj na posteljo, jaz in zdravnik stopiva k njemu. Ko zdravnik odgrinja krvavo

odejo, da bi pogledal rano, začne ranjenec, zdaj prav peklenske podobe, zopet s hripavim že precej slabim glasom:

„Ne, vas ne potrebujem, gozdar je že vedel, kje je pot do srca. Vi, zastopnik pravice“, se obrne k meni, „vi stopite sem, z vami imam govoriti, predno mi h.... sapo zapré. Toda pazite na uno-le,-poštarico, da vam ne uide. Meni je hotela pomagati iz sveta v pekel, predno bi prišla sodnijska komisija, da bi potem moja usta molčala. Le pazite na-nje, da ne uide. Malo vode, me strašno žeja, potem bom vse povedal, vi pa pišite!“ (Kon. prih.)

Iz deželnih zborov.

Deželni zbor Kranjski.

12. seja 16. oktobra. (Dalje.) — Da bodo bralci razvideli, kako čudno je g. baron Apfaltrern skušal opravičevati svoj napad na večino deželnega odbora in kako hudo se je pri tem blamiral (osramotil), naj zdaj poročamo o prvi točki 12. večerne seje, to je o poročilu gledé deželno-odbornega delovanja od 1. novembra l. 1873 do konca junija l. 1874.

Dotični odsek, ki je to poročilo pretresoval, je potem, ko ga je na tanko pregledal in rešil, nasvetoval: da naj deželni zbor izreče hvalno priznanje deželnemu odboru za skrbno njegovo delovanje.

To je bila prilika, da je deželni glavar dr. Kaltenegger povabil barona Apfaltrerna, da naj opravičuje to, kar je dopoldne očital večini deželnega odbora.

Baron Apfaltrern na to odgovarja tako-le: Prvo, kar je navajal, je bilo to, da je deželni zbor v včerajšnji seji iz proračuna normalno šolskega zaklada izbrisal 2000 gold., češ, da je deželni odbor temu kriv, da se je ta znesek postavil v navedeni proračun.

Druga točka njegovega zagovora je bila ta, da se je slovenskemu dramatičnemu društvu dovolila podpora 2400 gold.

Tretja stvar, katero je neki zakrivil deželni odbor, je ta, da si je moral za potrebščine normalno-šolskega zaklada izposoditi 122.000 gold., češ, da deželni odbor ni o pravem času prevdarjal, katere denarstvene nasledke bodo imele pretečeno leto sklenjene šolske postave za našo deželo.

Dalje je očital deželnemu odboru, da o zadevi kmetijske šole dela vse brez glave in da ne prevdarja, kako daleč bodo segali stroški.

Na dalje je govornik očital, da je deželni odbor kriv, da se je potrebščina v proračunu deželnega zaklada za leto 1875 za toliko pomnožila od dotičnega proračuna za leto 1863, — da so se upravni stroški leta 1875 pomnožili na dvojni znesek leta 1863, ter navaja dotične številke navedenih proračunov.

To so vzroki, pravi konečno baron Apfaltrern, da deželnemu odboru gledé ravnanja z deželnim denarjem nikakor ne zaupam.

Zdaj deželni glavar in prvosednik deželnega zbora vitez dr. Kaltenegger poprime besedo in mirno ter popolnoma nepristransko odbija napad barona Apfaltrerna dokazaje, da niti ena sama točka njegovega zagovora ni opravičena.

Pred vsem deželni glavar odločno protestira zoper to, da je baron Apfaltrern, ko je sodil o delovanji deželnega odbora, govoril od večine tega odbora. Kedar deželni odbor stopi pred deželni zbor, to storí v svojej celoti, in naloga njegova je, v tej celoti zastopati nasvete, katere on predlaga, nikakor se toraj govoriti ne smé o večini deželnega odbora. Kar se zlasti tiče stališča mojega, povdarja deželni glavar, sem omenil že mnogokrat, da je naloga moja, nad tem čuvati, da se sklepi deželnega odbora izvršé po postavi. Če se toraj v tem obziru napada deželni odbor, moram napad vzeti jez sam na-se. (Gosp. baron Apfaltrern! ali si bodete zapomnili ta izvrstni dobrodejni nauk gospoda deželnozbornega predsednika gledé prvega pravila parlamentarične šege? kakoršnega dozdaj ni bilo treba še nobenemu poslancu Kranjskega deželnega zbora.)

Če je deželni zbor, nadaljuje deželni glavar, izbrisal 2000 gold. iz proračuna normalno-šolskega zaklada, moram povdarjati, da teh 2000 gold. ni deželni odbor, ampak edino le c. k. deželni šolski svèt postavil v proračun.

Če je deželni odbor dramatičnemu društvu dal izplačati 2400 gold. podpore, je ta potrošek le izvršitev deželnozbornega sklepa.

Če je baron Apfaltrern očital deželnemu odboru, da ni o pravem času prevdarjal, kako bodo deželni koristi ustrezale šolske postave, katerih nasledek je letošnji deficit, povdarjati moram: da je te šolske postave predložila c. kr. vlada neposredno deželnemu zboru, pa to ni poprej naznanila deželnemu odboru, — da je deželni zbor sklenil te postave, — da toraj deželni odbor nikakor ni bil v stanu, pretresovati poprej denarstvenih nasledkov teh postav in se poprej na-nje ozirati. Sicer pa dostaviti moram, da so denarstveni nasledki nastali zavolj tega, ker se v postavah proračunjeni dohodki niso vresničili. Da se pa ne bodo vresničili dohodki, je bilo tako malo pričakovati, da se je še le potem, ko so se pokazale dotične ovire, debatiralo in to prav temeljito, al bi vendar ne bilo mogoče odstraniti teh ovir; toda to ni bilo mogoče; dotični del postave se je moral tedaj sistirati. Tega pa deželni odbor niti ni mogel poprej previdéti, niti zabraniti.

Da se je sklenila ustanovitev kmetijske šole, to je storil deželni zbor in zopet ne deželni odbor.

Če dalje priznavati moram, da je bil proračun deželnega zaklada za leto 1863 bolj nizek od sedanjega, zavolj tega pa vendar priznavati ne morem, da bi bil vzrok temu v katerem kolj obziru zakrivil deželni odbor. To so nanesli drugi časi, deloma večje tirjatve do deželnega zaklada, deloma cena temu, kar je potreba si omisliti. Zlasti je upravne stroške določil deželni zbor sam in deželni odbor ni v stanu, o tem kaj spremeniti; on mora to izplačevati, kar je deželni zbor sklenil.

Konečno pa še omeniti moram, da deželni odbor ni edini v takem položaji; sklicevam se na upravne stroške, ki jih ima država, ki jih imajo mestne občine. Povsod se razvida, da so se žalibog pomnožili ti stroški in jaz bi res ne vedel, kako bi se dalo to predrugačiti.

Dr. Costa potem še konstatira, da je deželni glavar napadanje barona Apfaltrerna kot popolnoma neopravičeno dokazal in odbil.

Dalje razjasnuje dr. Costa, kako da pride, da je proračun leta 1875 skoraj še enkrat tako velik kakor leta 1863. Proračun l. 1875 s potrebščino 411.000 gld. ni navaden proračun, ampak izvanreden, med temi 411.000 gold. je namreč 108.000 gold. preliminiranih za take stroške, ki jih treba bode le to leto, a drugo ne več. Normalni proračun znaša le blizo 300.000 gld. in ta je pač za tretji del viši od leta 1863. Al treba je pomisliti, kako so se okoliščine od leta 1863 spremenile. Leta 1863 deželni zaklad za ceste ni izdajal nič, za priprego skoraj nič, tudi drugih naprav ni bilo, ki so se pozneje ustanovile po sklepih deželnega zbora, na pr. Slapska šola itd. Blazni so bili poprej le v enem

poslopji, zdaj jih je polovica v oddelku poslopja posilne delalnice. Vrh tega je pomisliti, za koliko je dragina skočila od leta 1863, koliko je tistikrat stalo oskrbovanje bolnikov, koliko zdaj. — Da je zdaj potrebščina viša, je popolnoma naravno, to ne more drugače biti; če se pogledajo proračuni druzih dežel, je razvideti, da so drugod v primeru s Kranjskim proračunom še za veliko več poskočili. Kar se zlasti upravnih stroškov tiče, nima o tem deželni odbor prav nič odločevati, ampak edino le deželni zbor sam. Vse očitanje in vsa graja barona Apfaltrerna sega toraj edino le na deželni zbor, to grajo pa vsi prav lahko prestanejo. (Živa pohvala.)

Ko pride potem odsekov predlog na glasovanje, je deželni zbor izrekel dežel. odboru hvalno priznanje za njegovo delovanje.

Iz tega naši bralci razvidijo, da smo pravo zadeli, ko smo poprej trdili, da je bilo napadanje barona Apfaltrerna popolnoma neopravičeno. Šibanje tega gospoda barona po deželnem glavarji in dr. Costu je bilo toraj na pravem mestu. Kaj pa mislite, bralci! kaj je na vse to baron Apfaltrern še storil? Onemogle jeze je pobesil glavo, svoja kopita pobral, in tiho se je zmuznil iz dvorane, kamor ga ni bilo več nazaj.

(Dalje prihodnjič.)

Naši dopisi.

Iz Trsta 7. nov. *) — Najvažnejše, kar Vam imam danes poročati, je to-le: V Proseku odprla se bo ta mesec pripravnica za učitelje; mi pozdravljamo to naprav z veseljem, akoravno se magistrat jeze peni, toda to nič ne pomaga, šola bo vkljub lahonom in Bog daj vspeh! Vi duhovni po Krasu pa, kateri ste količkaj za narodni razvoj vneti, nasvetujte starišem, da pošiljajo svoje otroke na Prosek v šolo, da bomo imeli narodne, značajne učitelje, in da bodo lahoni zvedeli, da nam je istinito mar za narodno šolo. V Proseku bo slovenska pripravnica na narodni podlagi, a v Rojanu pa tisti pokvečeni tretji laški razred z lahonskim učiteljem Boninom, kateri se je enkrat v Nivicah podpisal „trd lahon“. Kak kontrast dela ta šola v Rojanu pripravnici na Proseku, na to opozorujemo gospoda višega nadzornika Klodiča in poslanca pl. dr. Lozerja, da to stvar predrugačita in odpravita učitelja, kateri škoduje šoli in mladini. Toliko se je že pisarilo po časopisih, pa od nobene strani se ni zgodilo v tem ničesa, poslanec dr. Lozer, kateri vživa naše popolno zaupanje, bo reč, kar upamo, še pred šolskim začetkom vredil. Žalostno je le, da magistrat svoje privržence tako vsiluje okolici, da polaščuje in doseza namen skrivne politike. — Kakor so „Novice“ že naznanile, je nakana lahonov Tržaških, okoličane potopiti v en volilen razred z Tržačani, vse slovenske rodoljube hudo razsrdila. Kako slovensko narodnost varovati in jo oteti pogina, treba je bilo resnega prevdarka. Pred nekimi dnevi so se pri gosp. Nadlišeku, deželnemu poslancu, zbrali odlični rodoljubi iz Trsta in okolice v ta namen, ter so sklenili osnovati slovensko politično društvo, kateremu naj bo nalog, varovati narodne pravice okoličanov in gojiti zavest narodno v okolici Tržaški. Izvolil se je v ta cilj in konec osnovalni odsek s prvomestnikom gosp. Nadlišekom in naročilo se mu je, naj storí vse potrebne koroke za ustanovljenje omenjenega društva. Gosp. Nadlišek je 7. t. m. že izročil društvena pravila c. k. namestniji.

Iz Kostanjevice na Dolenskem 6. nov. *) — Dolgo časa nismo nobenega dopisa brali iz Kostanjevice, toraj jaz o našem kraju nekoliko spregovorim. Letina pri nas je sploh v vseh rečéh obilnejša od lanske, razun krompirja, kateri nam hoče ves pognjiti; res velika nesreča, strni je bilo izvrstne obilo; ajda je dobro obrodila, tako tudi češplje, pri nas sploh slive imenovane, drugo sadje srednje. Vinogradi so prav dobro obrodili, samo v nizkih goricah, posebno v velikem selu v Orehovcu srednje. Zato hočemo zahvaljeno nedeljo Bogu čast in slavo dati. Z žalostjo pa morem omeniti, da pri nas v jeseni, dokler še mošt razsaja, se marsikaka nerednost zgodí. Tako je nekdanji učitelj Pečar našega mnogo čislanega cerkovnika ponoči 1. novembra pretepel, in zavoljo tega, češ, da je on kriv, da je Pečar iz Kostanjevice prestavljen. Milovati moram revnega starčeka, in prašati šolski svèt, kako more tacega človeka za učitelja trpeti, kateri ne samo v kraju, v katerem je, temuč celemu šolstvu Kranjske dežele s tako surovostjo sramoto dela?

Iz Novega mesta — nam je došel od c. k. okrajnega glavarstva dopis, kateri nas prosi, oznaniti sledečo premembo živinskih sejmov v okraji Novomeškem:

v vélikih Brusnicah 3. maja in 14. septembra (kimovca);

v Zagradcu-Fužinah pa v soboto pred Belo nedeljo in 7. septembra (kimovca);

če pa je te dni nedelja ali praznik, bodo sejmi v delovnik potem.

Iz Notranjske Bistrice *) se nam piše: Tudi pri nas je zelje jako obrodilo. Ravno zdaj sem zeljnato glavo zleškal, ki je imela $15\frac{1}{2}$ funta, in mi jo je nekdo prinesel, rekši, da je imel več enacih v zelniku. Cena letini je pri nas sploh zeló nizka; krompir žalibog je skorej ves segnjil.

Iz Krškega 13. nov. — V četrtek 12. t. m. je bilo tukaj 17 goved (bikov in telic) od častitega g. Seunika, odbornika kmetijske naše družbe, iz državne podpore na Štajerskem kupljene Muriške živine po očitni dražbi domačim živinorejcem prodane. Kupcev bilo je obilo. Hvala slevni c. k. kmetijski družbi v Ljubljani, da je blagovolila tudi Krški okolici k zboljšanju plemena goveje živine pripomoči.

Predstojništvo kmetijske podružnice v Krškem.

Iz Ljubljane. — Pozor! Ustavoverci zopet nameravajo **ustavo prelomiti**, in ta prelom zdaj zadeva nas Kranjce. — Ni davno, ko smo (v 44. listu „Novic“) poročali o sklepu Kranjskega deželnega zbora, da naj se za zemljišno-odvezni zaklad za leto 1875 pobira 20 odstotkov priklade od direktnega in 10 odstotkov priklade od indirektnega davka. Temu sklepu je pač treba še cesarskega potrjenja, toda cesarska vlada po jasnih določilih deželnega reda Kranjskega zlasti po §§. 18, 21 in 22 nikakor nima pravice ukreniti više priklade, kakor jih sklene deželni zbor. — Kaj se pa zdaj na Dunaji godí? Državi je nekaka dolžnost, za naš zemljišno-odvezni zaklad dajati podpore; v ta namen je g. finančni minister, dobro vedoč, da se temu odtegniti ne more, v državni proračun za leto 1875 postavil 227.736 gold. Ko pa je ta reč v finančnem odseku državnega zbora poslancev prišla v obravnavo, pa je načelnik tega odseka dr. Herbst predlagal resolucijo: naj se c. kr. vlada pozivlje, za zemljišno-odvezni zaklad na Kranjskem ne le 20% od direktnih, ampak tudi 20% priklade od indirektnih davkov pobirati. **) Ta proti-

*) Zarad preobilnega gradiva za zadnji list zakasnjeno. Vred.

*) Prejeli, pa, kakor razvidite iz našega lista, sedanji politični čas ni pesmam ugoden. Vred.

**) „Laibacherica“ poroča v listu št. 259 od 12. novembra le od 20% priklado na direktni davek, od indirektnega davka nič ne omeni. Čudno, da tega do danes še ni popravila!

ustavni Herbstov predlog je v odseku obveljal in nasvetoval bode finančni odsek memo te resolucije, naj se namestu od c. k. vlade v proračun postavljenih 227.736 gold. dovoli le 170.000 gold. podpore iz državnega zaklada.

Res, čudapolno ustavoverstvo Avstrijsko! C. kr. vlada sama je pripoznala, da po ustavi nima pravice ukazati priklade, zlasti v tej zadevi in v najnovejšem času po tem, da je deželnemu zastopu Kranjskemu ponudila pogodbo gledé zemljiškega zaklada, katere pa deželni zbor ni mogel sprejeti, kakor smo v 43. listu „Novic“ poročali na tanko. Al kaj se ustavoverci, ki imajo „ustavo“ vedno v čeljustih, brigajo dejansko za ustavo! Proč ž njo! kedar to njihovim namenom služi. Toraj ne vlada sama, ampak glasoviti kolovodja ustavakov, nekdanji c. k. minister pravosodja dr. Herbst in njegovi privrženci zahtevajo od vlade, naj **ustavo prelomi**!

Spregovorili bodemo v tej zadevi še, ker je treba, se za naše pravice na vso moč braniti. Danes rečemo le to, da vsa naša pozornost v tej za princip ustavni sploh in še posebej za našo Kranjsko deželo silno važni zadevi je obrnjena zdaj na to, kako da se bode reč v državnem zboru izmotala.

— (*Kupčijska in obrtnijska zbornica Kranjska.*) Drug prizor ustavoverske agitacije vidimo tudi pri nas na Kranjskem zdaj, ko je vlada razpustila kupčijsko-obrtnijsko zbornico, in ko prireduje nove volitve. Vse kaže na to, da se namerava narodno stranko potlačiti, da bi nemškutarska stranka lože zmagala. Za predsednika volilne komisije je kupčijski minister gotovo ne brez nasveta deželne vlade v Ljubljani imenoval vladinega tajnika viteza Vesteneka, to je tistega uradnika, o katerem je narodna stranka zavolj njegovega narodni stranki nasprotnega vedenja pri delitvi podpore po toči poškodovanim Dolencem v zadnjem deželnem zborovanji interpelirala c. kr. vlado, katera pa je na to interpelacijo odgovor dolžna ostala. Za ude te volilne komisije pa je c. k. deželna vlada v Ljubljani poklicala sledeče gospode: Aleks. Dreo, H. Korn, A. Samassa, Gust. Tönies, Mat. Treun in V. C. Supan. Tajnik kupčijske zbornice, narodnjak Murnik, vladi menda ni bil všeč, da bi ga bila poklicala kot zapisnikarja v to komisijo, akoravno povsodi tajnik kupčijskih zbornic opravlja ta posel, in je bilo tako tudi vedno pri nas.

Dalje namerava vlada, kakor se za trdno sliši, vsim kramarjem, krčmarjem in branjevcem vzeti volilno pravico, da bi nemškutarska stranka ložeje zmagala.

Navedena volilna komisija je 12. dne t. m. prvikrat zborovala, V. C. Supan se je pri tej seji krepko potezal za to, da bi se volitve vršile po tistem načinu, kakor v druzih deželah, kjer ravno tista postava veljá; al kako je mogoče, da bi bil v tako sestavljeni komisiji dosegel pravični svoj namen!

Sliši se pa, da se v Ljubljanskih zadetih krogih dela na to, deputacijo poslati vladnemu svetniku vitezu Widmannu, ki na čelu stojí deželni vladi, da bode protestirala odločno zoper sestavljanje volilne komisije, zoper namerave vlade gledé izključitve kramarjev, krčmarjev in branjevcev in sploh zoper vsako pristransko ravnanje.

Bomo videli, al je vitez Widmann resnično tisti nepristranski mož, ki nad strankami stojí, kakor so te dni poročali nekateri listi, al bo opravičenim zahtevam pritožnikov vstrezal in sploh nepristransko ravnal v tej zadevi! Toraj ojstro pozornost!!

— (*V Kranji*) je 14. dne t. m. tudi bila dražba onih 30 goved Belanskega in Pincgavskega plemena, ki jih je po naročilu družbe kmetijske iz državne subvencije g. odbornik Schollmayr na Koroškem nakupil. Tudi ta živina se je prav lahko prodala. — Naj bi s kupljeno žlahno živino gospodarji zdaj le prav umno in dosledno ravnali, in v malo letih mora naša živinoreja biti veliko veliko zboljšana.

— (*Ljubljanski sejm sv. Ošpete*) ni bil bolji kakor navaden tržen dan. Če ne sme goveja živina na sejm, je vsak sejm nič. Jajce je ta sejm — kar še komaj pomnimo — 4 krajc. veljalo!

— (*Grozovita in kužna bolezen v grlu*), „difteritis“ imenovana, nekdaj malo znana, ki je dosihmal pomorila veliko otrok, začela je zdaj pobirati tudi bolj odrašene ljudí.

— † Zopet smo zgubili poštenjaka rodoljuba: Gospod notar dr. Orel, več časa že skoro ves slep, padel je nesrečno po stopnicah in 17. dne t. m. umrl. Pogreb bo v četrtek 19. t. m. ob 4. uri popoldne.

— (*Prvi sneg*) dobili smo na Kranjskem, kakor tudi v druzih deželah, 12. dne t. m. Ker je dozdaj obležal, utegne se vresničiti prerokovanje, da od 15. novembra do 15. januarija bode zima stanovitna.

— (*Slovensko gledišče.*) Predstava v soboto je bila po vsem izgledna, odlikovali so se vsi igralci, zlasti gospodičina pl. Neugebauerjeva z lepim svojim glasom in gosp. Medén. V nedeljo se bo igrala „Marie Jeane“.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Dunaja. — Cesar se je potovaje na lov vstavil v Pragi, kjer je bil slovesno sprejet in je župana ogovoril v čeho-slovanskem jeziku. Zavoljo tega se bojé ustavoverci za-se in skoro se tresejo ministerski stoli. V resnici zdaj že ne more govor biti o ministerski krizi, al gotovo je to, da splošna kriza, v kateri zdaj naša ljuba Avstrija tičí, bode konečno rodila tudi ministersko krizo.

— Pri obravnavi akcijske postave je dr. Kaiser stavil predlog, za varstvo manjšin pri delniških družbah, ki je bil tudi sprejet. Vlada je komaj komaj zmagala. Zarad tega pa je neki levica sklenila to postavo v tretjem branji vreči. Prav za prav bi bi bilo moralo ministerstvo po parlamentarni šegi odstopiti, ko ga je lastna stranka njegova popustila. Sploh pa je vlada to postavo prepozno podala v obravnavo zdaj, ko je po navadnem pregovoru „krava že iz hleva“, — zdaj ko je denarni polóm borsinih in bankinih špekulacij že toliko ljudí nesrečnih naredil! Vrh tega pa je vlada v načrtu nove postave za borso in banke pozabila najvažnejši paragraf, ki bi ga bila morala tej postavi na čelo postaviti tako le: §. 1. Vsak, kdor pri kaki banki hoče postati ustanovnik ali upravilen svetovalec, ima se skazati z avtentičnim spričalom, da je pošten kakor je bil nekdanji Kato in z majhnim zadovoljen kakor nekdanji Diogenes.

Listnica vredništva. Gosp. dopisniku iz Gorice: Prejeli, zarad zametov na Krasu še le v torek popoldne, zato danes ni bilo mogoče. — Gosp. dopisniku iz Post.: Prihodnjič gotovo.

Kursi na Dunaji 18. novembra.

5% metaliki 70 fl. 15 kr.	Ažijo srebra 104 fl. 50 kr.
Narodno posojilo 74 fl. 45 kr.	Napoleondori 8 fl. 88 kr.

Odgovorni vrednik: Alojzi Majer. — Založnik: Jožef Blaznikovi dedici v Ljubljani.